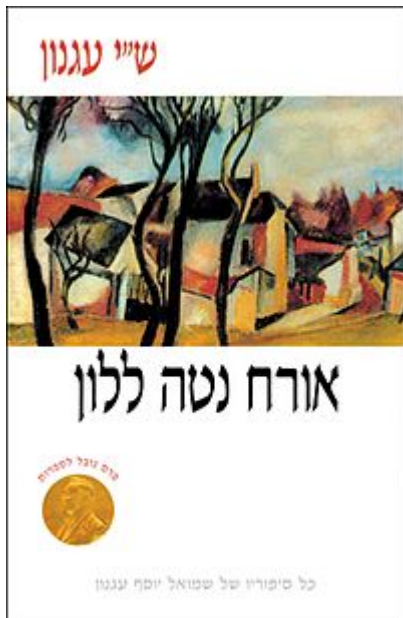

אורח נטה ללון

אורח נטה ללון

מידע כללי

מאת	שׂי עגנון
שפת המקור	עברית
תורגם לשפות	אנגלית, גרמנית, ספרדית, טורקית, ספרדית, פורטוגזית, רוסית
הוצאה	הוצאת שוקן
שנת הוצאה	1939
מספר עמודים	352

"**אורח נטה ללון**" הוא **רומן** מאת שׂי עגנון שפורסם ב-1939, שעלילתו מתרחשת ב"שבוש", שלמים הבהיר עגנון שהיא למעשה בוצ'איץ', עיירת הולדתו.

הגיבור, האורח שנטה ללון, בא מארץ ישראל לביקור בעיירה המתפוררת שלאחר **מלחמת העולם הראשונה**, ובסופו של הסיפור הוא חוזר לירושלים.

יש הרואים את הסיפור כמבוסס על ביקוחו של עגנון בבוצ'איץ' בשנת 1930.

מקור השם הוא בפסוק בספר ירמיה: "**מְקוֹה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה לְמָה תִּהְיֶה כְּגַר בְּאַרְץ וּכְאֶרֶם נְטָה לְלוֹן**" (יד,ח).

עגנון עסק בכתיבת הרומן באינטנסיביות במשך כשנה וחצי. ב-18 באוקטובר 1938 החל הרומן להתפרסם כסיפור בהמשכים בעיתון "הארץ". הסיפור פורסם על גבי 139 גיליונות של העיתון, ופרקו האחרון פורסם ב-7 באפריל 1939. לאחר מכן עמל עגנון על פרסום הרומן כספר, השביעי בסדרת כל סיפוריו, וכהרגלו תיקן ושינה את הסיפור, חרף מחאותיו של המו"ל, גרשום שוקן. הספר יצא לאור בספטמבר 1939, זמן קצר לאחר **כיבוש פולין** בתחילתה של **מלחמת העולם השנייה**.

בטקס הענקת פרס נובל לספרות לעגנון אמר יו"ר ועדת הפרס, אנדרס אסטרלינג, שהספר הוא אולי הישגו הגדול ביותר של עגנון.^[1] חוקר הספרות דן לאור הוסיף כי יצירה זו: "אינה רק מיטבו של עגנון, אלא, קרוב לוודאי, נקודת הגובה של הסיפורת העברית במאה העשרים בכללותה".^[2]

הספר תורגם לגרמנית (1993, 2019); טורקית (1996); ספרדית (1967); אנגלית (2004, 2018); צרפתית (1973); פורטוגזית (2014) ורוסית (2016).^[3]

תוכן עניינים

תוכן

לקריאה נוספת

קישורים חיצוניים

הערות שוליים

האורח, המוצג כיהודי מארץ ישראל, יליד העיירה שבש שבגליציה (ובעת ביקורו – בתחומי המדינה הפולנית הצעירה), חוזר אל ארצו ועירו שנים רבות לאחר שעקר ממנה. בינתיים התחוללה מלחמת העולם הראשונה, וזו שינתה באופן ניכר את פניו של מחוז הילדות: רבים נהרגו או נפצעו במלחמה, אחרים נעקרו מסביבתם או היגרו ממנה בעקבות המלחמה, האוכלוסייה התרוששה, נגרם הרס פיזי רב, משפחות שלמות התפוררו. כבר בתחנת הרכבת, אליה מגיע האורח, נגלה לעיניו פקיד תחנת הרכבת גומבייץ, שיד שמאל שלו עשויה גומי, לאחר שנקטעה במלחמה.

בדרכו מתחנת הרכבת אל העיר מבחין האורח בבתים שנהרסו, ועשבים שוטים מבצבצים מתוך שברי לוח השיש שהציב יאן סובייסקי מלך פולין בעת שחנה בשבוס לאחר ניצחונם על הטרורים. בחיפושיו אחר מקום לינה מוזהר האורח שלא לגור אצל "הגרופה", אשתו לשעבר של ר' חיים, שהאכסניה שברשותה הפכה לבית כינוס לעוברי עבירה. ר' חיים עצמו, יהודי ירא שמים וידען מופלג, נלקח בשבי על ידי הצבא הרוסי, וממקום שבוי שלח גט לאשתו כדי שלא תהיה עגונה, ומאז אין יודעים אם הוא חי או מת.

במקום זאת הוא מובל לבית מלון על ידי אחד מתושבי העיר, דניאל ב"ח שמו, שנכרתה רגלו שעה שקפץ לתוך רכבת והחליק תחת גלגליה (כמובא בסיפורו בפרק השביעי). ומה שנגלה למספר בלילה הראשון נגלה לו מחדש בשאר הימים: שבוס של היום איננה שבוס מלשעבר. חלפו הימים שבהם התנהלו חיי העיירה בשקט ובבטחה בצל מלכות החסד האוסטרו-הונגרית. האוכלוסייה דלילה, העיר מבכה את מתיה, התושבים שרויים בעוני, בעלי מום משוטטים ברחובות ההרוסים, בתי המדרש שהיו הומים מאדם נתרקנו, הצעירים עזבו ברובם לחוץ לארץ, ואלה שנתרו אינם הולכים עוד בדרכי אבותיהם. בעל המלון סובל מפוסט-טראומה קשה בעקבות המלחמה. סיפור חייה הטרגי של המיילדת פריידא, המכונה "הקיסרית" אומר הכל: שלושה מבניה נהרגו במלחמה, אחד נהרג בפרעות, ושתי בנותיה נאנסו ונרצחו על ידי חיילים בעת שיצאו לחפש מזון, ובנה אלימלך, היחיד מבין שבעת ילדיה שנתר בחיים, עזב את העיירה ונסע לאמריקה. לכשתמות, כך היא אומרת, ועיניה זולגות דמעות, לא ימצא בקרבתה אף קרוב ומודע, ואז יבוא בני אדם זרים ויעצמו את עיניה.

את סיפורה של שבוס בשקיעתה, מגולל האורח בעצמו: בהיקף חסר תקדים בכתביו מפעיל כאן עגנון את הטכניקה של מספר בגוף ראשון, הגורם לסיפור להישמע מהימן מאוד, שכן הוא מסופר על ידי הדובר כמי שחווה את הדברים בעצמו. חשם המהימנות מקבל חיזוק ניכר על ידי ההקבלה הנוצרת ברוחן בין דמות המספר לבין הסופר עצמו: המספר נקרא בשם שמואל, הוא ארצישראלי, בן ארבעים ואחת בעת כתיבת הסיפור, נשוי ואב לשני ילדים, והוא מתאר כסופר במקצועו. למרות שהספר כתוב בגוף ראשון, יש ריחוק מסוים בין המספר לעצמו, מעין ניכור, הוא מכנה את עצמו פעמים רבות "אותו איש".

עלילת הסיפור מיוסדת על מאורע שאכן אירע: ביקורו שערך עגנון בבוצ'אץ', עיר הולדתו, בקיץ 1930. אולם בעוד עגנון שהה בעירו שבוע אחד, לוח הזמנים של הרומן שונה לגמרי: האורח מגיע אל העיירה בערב יום הכיפורים, והוא עוזב אותה בחזרה בדרכו לארץ ישראל אחרי תשעה באב. משך הסיפור הוא אפוא כעשרה חודשים, וכך ניתנה הזדמנות ל"אורח" לחזור ולהתנסות בחיי העיירה לאורך תקופה של כמעט שנה. במשך הזמן הזה הוא מתודע מחדש אל עשרות דמויות ועוקב אחר גורלן לאורך זמן, מאזין לדברי זכרונות על תקופת המלחמה והשנים שאחריה, וקולט את הלכי הרוח השוררים ברחוב היהודי. מלחמת העולם מסמלת את קצו של הסדר הישן, והדור שהיה קורבנה של מלחמה זו אינו מוצא לו עוד מסגרת בסדר החדש. כך המחיש עגנון במלוא חומרתו את המשבר שבו היו נתונים יהודי פולין לאחר מלחמת העולם הראשונה, ושהגיע לשיאו בשנות השלושים.

המפגש עם עיר הולדתו, שממנה רחק זמן רב, מעורר במספר פרץ של נוסטלגיה: קולו של גומבייץ המכריז "שבוס", הריח של הדוחן המבושל בדבש, מראה הנהר סטריפא והגשר השחור שמעליו, הפגישה עם פריידא הקיסרית, הביקור בבית הקברות שבעיר. אולם יותר מכל נמשך לבו אל בית המדרש הישן הניצב שומם בלב העיירה. בבית הזה, בין הכתלים האלה, מנסה האורח להשיב עטרה ליושנה: לאחר שקנה חזקה על המפתח עושה לו האורח נהג קבוע לבוא אל בית המדרש מדי יום כדי ללמוד גמרא. בעקבותיו באים אחרים, ובמקום מתקבץ מניין. ר' חיים, שחזר מן השבי הרוסי, חוסה גם הוא בצל בית המדרש. התנור בוער, הנר דולק, הצללים גורשו, ומן הבית בוקע קולם של הלומדים והמתפללים. לרגע אף נדמה כי עלה בידי האורח לכוון מחדש, בזעיר אנפין, את העולם של אתמול. אולם כל זה אינו אלא בגדר אחיזת עיניים: לא עובר זמן רב והמספר בעצמו עוזב את בית המדרש הישן, נפרד מתושבי עיירת הולדתו ועושה דרכו חזרה לירושלים.

סוף הרומן אינו הפתעה: לאורך הסיפור כולו מודגשת זיקת המספר לארץ ישראל. הוא המחזק את ידיו של הנער הציוני בשבש ובסביבתה, ולא אחת נשמעים מפיו דברים בזכות המפעל הציוני. כיוון שמיצה את חשבון הנפש שלו, ולאחר שבחן מחדש את יחסו לגולה ולארץ ישראל, מחליט האורח לחתום את ביקורו ולשוב לארץ ישראל, אלא שבזה לא תם סיפור המעשה: לאחר שוב הביתה נמצא במפתיע בילקוטו מפתח בית המדרש הישן משבש שאבד לו בזמן הביקור, ושבמקומו נאלץ להשתמש במפתח חדש שהותקן במיוחד עבורו. הצעתה של אשתו לשלוח את המפתח המקורי בחזרה לשבש נדחית על הסף, ובמקום זה מחליט המספר לנצור אותו בביתו שבירושלים. הנימוק להחלטה זו מנוסח באמצעות מאמר חז"ל, המובא במסכת מגילה, דף כט: "נפל לתוך פי מאמרם זיכרונם לברכה: עתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוצה לארץ שיתקבעו בארץ ישראל. אמרתי לי לכשיקבעו עצמם בארץ ישראל, אותו אדם המפתח בידו".

היצירה מהווה עבור עגנון ניתוק חבל הטבור ממקורותיו ומעירי מתוך מטרה להתערות בעיר החדשה, ירושלים.

לאחר חורבן הקהילה היהודית בעיר, השיב לה עגנון את שמה המקורי וכתב לזכרה את "עיר ומלוואה".

הרומן מכיל רמיזות אינטרטקסטואליות ליצירות ספרות אחרות, הן של עגנון עצמו והן של סופרים אחרים ושל הקאנון היהודי. כך למשל הערת אגב על הרטמן וגרושתו מרמז על הסיפור "פנים אחרות", מעשה האדרת חמז לסיפור המפורסם של גוגל, הערה קטנה אודות בלומה נאכט רומזת לרומן הגדול "סיפור פשוט" של עגנון אשר אף הוא מתרחש בשבש. השמות של חלק מהדמויות סימבולים: "רחל בתו הקטנה" כמובן מרמז לרחל המקראית, וכך גם חנוך שאינו "כי לקח אותה האלהים".

דרך הרומן נפרשות בפנינו האידאולוגיות של התקופה: ציונות, קומוניזם, אנרכיזם. עגנון מתעמת בספר עם שאלות אמונה קשות - אובדן האמונה של חלק מהדמויות בעקבות טראגדיות פרטיות וציבוריות, שאלת ההשגחה הפרטית, ההתערבות האלוהית המתרחש, עולה כל הזמן ומבצבצת מבין השורות, בתוכחה לשמיים.

גדולתו של הרומן מתבטאת בין היתר בהתמקדותו דווקא באנשי השוליים, בסיפורים שהולכים נגד הזרם של ההיסטוריה. לא אנשי העלייה השנייה שהצליחו הם המוקד אלא דווקא ירוחם חפשי שעלה ארצה, התאכזב, ניסה את הקומוניזם ולבסוף חוזר לשבש ועושה שם עבודות של פועל

גדולתו של עגנון מתגלה דרך מורכבותו של המספר: המספר ניחן מצד אחד בעיניים מאד חדות לראות חולשות אנוש ומגרעותיו ומצד שני בסלחנות ואהבת האדם, שבסופו של דבר הם שמכריעים את הקף לצד זכות ועגנון מתפייס עם עיר מולדתו, בנגוד לסיפור פשוט שם הביקורת החריפה על שבש איננה מרוככת. העליבות של העיר היא הדבר הבולט ביותר: אין חסידות אמיתית, אין חכמה אמיתית, אין מוסר גדול, אין רוממות רוח, תושבי העיר מתעסקים כל הזמן בקטנות. הם קטנוניים וערמומיים ולכן אינם מאמינים לאנשים שאומרים אמת פשוטה (כמו המספר) ומצד שני אינם מסוגלים להבחין ולהיזהר מנוכלים של ממש (כמו הליטאי, אביו של ירוחם חפשי) ואם יש בקרבם צדיק אמיתי כמו יעקב מילך הם צוחקים עליו.

אף על פי כן, זוהי עיר הולדתו של המספר - הוא אוהב אותה למרות עליבותה. אין ברירה, הוא אומר לנו, זוהי עירי. הרומן נפתח במילים "באתי עירי" משפט שמזכיר מאד את "באתי לגני" משיר השירים - משפט שמכוון כמובן לאהבה..

המספר מאד ביקורתי גם כלפי עצמו: על כך שעזב את בית המדרש, לא נפגש עם חבריו, לא נותן צדקה בעין יפה מספיק, ועל כך שלכאורה הוא אינו עושה דבר.

לקריאה נוספת

- גרשון שקד, אמנות הסיפור של עגנון, ספרית פועלים, 1973, הפרק "המספר כסופר", עמ' 228-278.
- גרשון שקד, מספר כסופר: לשאלת דמות המספר ב"אורח נטה ללון" מאת ש"י עגנון, הספרות 1 (1), 1968, עמ' 17-35.
- גרשון שקד, סופר בדברי תורה: על 'אורח נטה ללון' מאת ש"י עגנון, מחקרי ירושלים בספרות עברית כ, תשס"ו-2005, עמ' 238-252. (המאמר זמין לצפייה (<http://www.jstor.org/stable/23362081>) במאגר JSTOR לאחר הרשמה)
- "חקרי 'אורח נטה ללון' וסביביו - בין מלחמות עולם ושוואה", בתוך: הלל ויס והלל ברזל (עורכים), חקרי עגנון - עיונים ומחקרים ביצירת ש"י עגנון, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן, 1994, עמ' 261-312.
- אריה וינמן, רמיזות ומשמעות: הערות קצרות על "אורח נטה ללון", הספרות 26, 1978, עמ' 104-107.

- ציפורה כגן, "אורח נטה ללון" – בין צופן למפתח, **דפים למחקר בספרות** 5-6, 1989, עמ' 29-42. (המאמר **זמין לצפייה** (<http://www.jstor.org/stable/23417024>) במאגר JSTOR לאחר הרשמה).
- יעל פלדמן, בין מפתח למנעול – קריאה חוזרת באירוניה עגנונית אחת, **הספרות** 32, 1983, עמ' 148-154.
- בחוריה שוחט, יום הכיפורים ב"אורח נטה ללון", **מכלול** 13, 1996, עמ' 85-93.
- חוּעִי שוֹפֵן, טראומה ועדות: הרהורים פסיכואנליטיים על "אורח נטה ללון" מאת עגנון, **מארג** 2, 2011, עמ' 152-139.
- **המן כצמן**, **שחוק בשמים: סמלי צחוק ביצירתו של ש"י עגנון**, הוצאת מאגנס, 2018, הפרק "אורח נטה ללון: היצעק או יצחק", עמ' 257-304.

קישורים חיצוניים

- דן מירון, האם עגנון קרא את פרוסט (<https://www.haaretz.co.il/1.1835635>), באתר הארץ, 4 באוקטובר 2012
- דן מירון, בין עגנון לפרוסט: זיכרון מאושר (<https://www.haaretz.co.il/1.1840149>), באתר הארץ, 11 באוקטובר 2012
- דן מירון, ספק ספקו של הריח (<https://www.haaretz.co.il/1.1842834>), באתר הארץ, 22 באוקטובר 2012
- מיכל ארבל, "המשכיות ושבר בזהות הלאומית ביצירת עגנון: אורח נטה ללון, 'המכתב' ו'הסימן' (<https://agnonho.org.il/article/המשכיות-ושבר-בזהות-הלאומית-ביצירת-עגנון/>)", בתוך: גידי נב, **מיכל ארבל, מיכאל גלזמן (עורכים), עתות של שינוי - ספרויות יהודיות בתקופה המודרנית - קובץ מאמרים לכבודו של דן מירון, מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות**, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2008, עמ' 173-208.

הערות שוליים

- ↑ Presentation Speech (http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1966/pre_ss.html), באתר פרס נובל.
- ↑ דן לאור, "מסע ושבר - פולין, קיץ 1930", בספר: הלל ויס והלל ברזל (עורכים), **חקרי עגנון - עיונים ומחקרים ביצירת ש"י עגנון**, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, 1994, עמ' 261.
- ↑ ראו: שמואל יוסף עגנון (באנגלית) - **A Guest for the Night** (http://www.ithl.org.il/page_1_3497), המכון לתרגום ספרות עברית

דף זה נערך לאחרונה ב־09:17, 17 בינואר 2020.

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים.